

Háy János

CIRKUSZ

És akkor lett az, hogy lett tévé. Tévé, amiről a rádióban mindenki hallott, de látni senki nem látta, bár a riporter próbálta rendkívül képszerűen leírni a képernyőt, s hogy mit lehet látni benne, de mindig változott, amit látott, úgyhogy a rádióhallgatók teljesen összezavarodtak, hogy most egy ember beszél a benne, vagy állatok rohangásznak.

Tévéje a faluban csak a nagyon korszerű embereknek volt, amilyen a gyerek apja volt, meg persze az orvosnak, aki nem volt ugyan korszerű, de rendkívül gazdag, s hallotta a volt csoporttársaitól, akik Budapesten laktak, hogy egy orvosnak, ha nagyon gazdag, kell legyen tévéje.

Az apa Pestre ment a tévéért. Vitte magával az anyát is, hogy az anya is lássa ezt az eseményt, amikor ő megvásárolja ezt a korszerű híradástechnikai terméket. Elmentek egy nagy boltba, ahol egy csomó más, a vidékiek számára értelmetlen dolgot lehetett kapni, porszívót, gázsparheltet meg villanybojlert, és persze lehetett kapni tévét. Hatalmas doboz volt, maga a készülék is nagy volt, de a dobozzal együtt óriási. Az eladók segítettek felrakni a Škoda tetőcsomagtartójára. Az apa a dobozt alaposan bebugyolálta pokrócokkal, nehogy megsérüljön, az nagy baj lett volna, viszont azt sem volt egyszerű megoldani, amikor Zebegénynél kiszabadult a kötelek közül a pokróc, s ott lobogott az autó fölött, mint egy győzelmi zászló. Ezt az apa mesélte, mikor pakolták le a tévét. Ott lobogott, a zebegényi lakosok meg integettek, ő meg nem értette, mi a franc bajuk van, mert nem látott az autó fölé, csak előre, aztán egy fékezésnél, végül a pokróc, mint egy hatalmas madár ráterült a szélvédőre. Na, akkor tudta, hogy már korábban meg kellett volna állni. Milyen szerencse, hogy nem jött épp akkor arra egy gyalogos, át a főúton, azért a tévé miatt börtönbe kerülni nagyon rosszul esett volna neki, megkérdőjelezte volna a modernségbe vetett hitét.

Becipelték a készüléket a szobába. Óvatosan, apu, szólt vissza az apa a nagyapának, amikor az ajtón haladtak át, nehogy beleakadjon a kilincsbe. Én jól tartom, mondta a nagyapa. Az apa nem szólt. Toporogtak ott a szobában, aztán rátették egy kis asztalkára, amit

az anya már jó előre megszabadított mezőgazdasági szaklapok kupacaitól. Úgy helyezték el, hogy az ágyból is lehessen nézni, vagyis az ágyakat úgy kellett fordítani, meg a foteleket is. Szóval a tévé átalakította a szobát. Az anya mondta is, hogy na, ehhez veszünk egy új bútort is, ha jövőre is jól hoz a málna.

Mikor a készüléket megcsodálták kívülről, sőt a nagypapa még mondta, hogy a tetejére lehet pakolni ezt-azt, polcnak is lehet használni, az apa meg, hogy nem szabad rápakolni, mert zavarhatja a vételt a súly, a nagypapa még érvelt volna, hogy a súly csak a külső farost lemez burkolatra nehezedne, de végül letett róla. Szóval, amikor ez a létre nem jött vita befejeződött, az apa felvitte a tetőre az antennát, amit a Szedlár Ferivel jó előre összedobtak vascsövekből meg lemezekből. Fogta a hatalmas szerkezetet, és egy bilincsel hozzáerősítette a kéményhez, egy másikkal meg a gerendákhoz, a vezetéket átfűzte egy lyukon, amit a plafonba fúrtak előző nap a nagypapával, sajnos nem a legjobb helyen, mert a padlásról nem lehetett pont kiszámítani, hogy hol lesz a tévé. Bassza meg, alulról kellett volna, kiabálta a nagypapa, mikor meglátta a fúró hegyét a plafonon. Akkor az egész szar az ember szemébe potyog, mondta az apa, mikor látta, hogy tényleg egy méterrel elszámolta magát. Kicsit hosszabb vezeték kell, mondta végül.

A vezeték a plafonról lógott a tévé mellé. Az apa a végét bedugta a készülékbe, aztán újra felment a tetőre hogy a legjobb vétel irányába állítsa az antennát. Sorba állt a család. Az anya állt a képernyő előtt, az ajtóban a nagymama, a ház előtt meg a nagypapa. Milyen, kiabált le a tetőről az apa. A hír ment lefelé, milyen, milyen. Szar, mondta az anya, és a hír kanyarodott fölfelé. És most, és most, és most. Morzsás, morzsás, morzsás. Az a baj, mire az információ megtette az útját, addigra az apa fordított rajta és jó lett, de a hír még csak arról szólt, hogy szar, mire a jó képről szóló hír megérkezett, a kép addigra megint szar lett. Az isten faszát, mondta az apa, mikor rájött a kommunikációs láncolatban rejlő késleltetésre, az isten faszát, mondta, és megmozgatta kicsit a nyakát, amit már fél órája a gerendától féloldalt tartott, és teljesen bemerevedett, de nem adta fel, végül kicsi hangyázattal azért, de meglett a kép.

A gyerek odaült a készülék elé, hogy most akkor megnézi, mit adnak. Az alakok árnyképesek voltak, meg tényleg minden teljesen ragyás, de ez ahhoz képest, hogy korábban csak a politúros szekrényen nézhette a csillár árnyékát, mégiscsak a világ jött be hozzájuk.

Az apa mondta, hogy a gyerek menjen hátrébb, mert ha közel ül, rontja a szemet, meg hogy még nincsenek készen, mert azt ő hallotta, mert nagyon különleges barátai vannak, akik sok mindent tudnak a világról, például ismer orosz katonatisztek is Esztergomról, azok hát mindent tudnak, főleg technikai kérdésekben. Hallotta ezektől az ismerősöktől, hogy az az egy hiba van a készülékkel, hogy veszélyes, mert a képernyő sugároz, és sugárbetegséget lehet kapni tőle. A gyerek nem tudta, mi az, de semmiképpen nem akart olyat kapni. De tudunk ellene tenni. Hú, gondolta a gyerek, de jó, meg az ő apja, mégiscsak egy igazi apa, nem olyan, aki a kocsmapultot támasztja napszám, és még az ólajtót sem tudja megjavítani, nemhogy egy tévét. Az apa kiment a kamrába, és hozott onnan egy sárga színű celofánpapírt, amiről mindenki tudja, mármint az apa korszerű ismerősei közül, hogy a sugár ellen a legjobb védelem. Na, azt még rátette a képernyőre, hogy biztonságos legyen a tévézés a családnak. Kicsit rosszabb a képminőség, mondta az apa, mikor látta, hogy a szeplők mellé még gyűrődések is bejöttek, de megéri. Nézték a tévét, mikor volt adás. Néha a szomszédok is átjöttek. Hazafelé menet mindig megbeszélték, hogy csak a hülyék költenek ilyen szar dologra, mint a tévé, mindig hülyeség megy benne, ráadásul milyen szar, hogy örökösen ott kuksolnak a szobában a szomszédok, recsegtetik a széket, meg beleszólnak a híradóba. Ők aztán ilyen hülyeséget soha nem tennének.

A gyerek nem nézhetett mindent, néhány dolgot csak a ruhászekrény politúrjából kísérhetett végig, a Belfegort például, de onnét is nagyon jól lehetett látni, még izgalmasabb is volt, mert nagyon nehéz volt kivenni, mikor jön a gyilkos, olyan volt, mintha mindig jönne. A Saltómortálét, na azt nézhetette, cirkuszos film volt, tele sok-sok cirkuszi számmal meg mindenféle szerelmi ügyekkel a cirkusz csillagai között, de ez a gyereket egyáltalán nem érdekelte. Tulajdonképpen nem szerette a cirkuszt, utálta, hogy láncon vezetik az állatokat, meg olyan idétlen dolgokat kell csinálniuk, amiket amúgy soha nem csinálnának, csak mert mindig verték őket azért, és azt gondolta, hogy a idomítás olyan, mint a nevelés, amikor a szülei azt akarják, hogy olyan dolgokat csináljon, amit nem akar.

Az egész család nézte a cirkuszos sorozatot. Egyik este az apa, nem tudni, mi történt vele, prémiumot kapott, vagy kezét fogott vele Fehér Lajos, a modern magyar mezőgazdaság legendás hőse, aki épp álruhában járta a vidéki Magyarországot, szóval az apa ezen az estén

olyan osztogató kedvében volt, mint az öreg királyok a népmesékben, vagy mint azok az apák, akiknek a sok gond miatt hetek óta nem jutott eszükbe, hogy gyerekük van, szóval ez az apa azt mondta, hogy akkor elmennek majd Pestre a Fővárosi Nagycirkuszba, mert épp itt vendégszerepel a moszkvai nagycirkusz. Itt lesznek egész évben. És kik vannak ilyenkor Moszkvában – kérdezte a gyerek, de az apa nem tudott válaszolni, hogy netán a budapestiek kisegítik-e a szovjet főváros cirkuszrajongó közönségét, vagy most épp zárva van a cirkusz, mert felújítás van, s épp azért vannak itt, mert ott nincs is hol lenniük, mint a szovjet katonák Esztergomban, hogy nekik sincs lakásuk otthon, csak itt Magyarországon.

A gyerek nem örült a cirkusznak, de azért azt gondolta, hogy nagyban, mármint életnagyságúban, meg úgy hogy nem morzsás a kép, biztosan jól fog kinézni. A fővárosi nagycirkusz a Városliget mellett volt. Rengetegen érkeztek, az apa alig bírt leparkolni, az anya mondta, hogy ott is jó, meg amott is, de az apa hol a KRESZ-re, hol a biztonságra hivatkozott. Majdnem lekéstek az előadásról. Annyira rohantak, hogy az apa arcáról teljesen lekopott az a büszke ábrázat, hogy na most én elhoztam a családomat a cirkuszba, s olyan lett, mint máskor, amilyen minden apa, a feladatra koncentrált, ami most az volt, hogy ők a körülményes parkolás ellenére kezdésre odaérnek.

Padszerű ülések voltak, alig tudtak betolakodni a helyükre, a gyerekre rálógott egy kövér nő, aki néha megkérdezte, hogy iskolás-e már, mondta, hogy még nem, de a következő műsorszám előtt megint megkérdezte, hogy iskolás-e, s a gyerekeknek eszébe jutott, hogy mondták a tévében, hogy vannak olyan állatok, például a halak, hogy mire az akvárium egyik oldalától a másikig érnek, elfelejtik, hogy az előbb az akvárium egyik oldalának ütköztek. Ezt a gyerek nem is tudta elképzelni, hogy ez hogyan lehetséges, és azt gondolta, hazudnak, mert ki a fene tudhatja, mit tud egy hal. De most itt ez a nő teljesen olyan volt.

Tetszik, kérdezte az anya, a gyerek nem mondott semmit, azt kellett volna mondani, hogy tetszik, de nem tetszett neki, a bohócot nem tartotta viccesnek, az állatidomároktól eleve idegenkedett. Talán a lovasok, na az nagyon különleges volt, ahogy a kozák lovasok ugrottak egyik ló hátáról a másikra, ez azért valami, de ezt nem mondta az anyának, nem akarta, hogy azt higgye, tulajdonképpen tetszik neki, mert nem.

Nehezen tudtak kikászálódni a nézőtérről, mikor vége lett, holott nekik sietniük kell, mert még haza kell hajtani, legalább két óra, de inkább két és fél, az apa hajnalban kel, hogy megkeresse a pénzt az efféle különös dolgokra, mint televízió meg nagycirkusz. Tetszett, kérdezte, mikor kiértek Budapestről a Megyeri csárdánál. A gyerek megpróbált hazudni, mert látta, az apa annyira a tetszésre van beállva, hogy nem mondhatja azt, hogy nem, hátranyúlt a kezével, és rápaskolt a combjára. A légtornászok, hát ezek többet tudnak, mint a színészek a filmben, mondta az apa, mire az anya, jó, egy színésztől az is nagy dolog, amit abban a filmben megcsinálnak. Ezt én is meg tudnám, mondta a gyerek, vagy nem mondta, de ezzel a mondattal aludt el, hogy most mi abban a nagy szám, hogy ugrálnak ide-oda, mindenki szeret ugrálni.

Másnap kiment a favágatóra, mert elhatározta, hogy igenis megcsinálja, először csak titokban, hogy ne lássák, aztán ha már jól megy, hív közönséget is. A fűrészbak bizonyult leginkább hasonlónak a trapézra. Feláll a fűrészbakra, ellendíti magát, elkapja a favágató szín gerendáját, aztán ott leng, majd megfordul, s visszaröppen a fűrészbakra. Ez volt a terv. Többet is tudna ennél, gondolta, de az eszközök ennél többet nem tesznek lehetővé. Felmászott, ingott alatta a fűrészbak, hogy tudnak ezen még fűrészelni, gondolta a gyerek, már teljesen szét van szaródva, megcsúszott, leugrott a földre, na, ez már majdnem mutatvány volt, mondta, ez lehetne a bevezetés. Visszamaszott, most sikerült egyensúlyban maradni, rugaszkodott, na most, nem még kicsit várni kell, pörög a dob, mint a cirkuszban, pörög, de még most nem, pörög, még nem, pörög, na most. Repült a kicsi test át a favágató levegőjén, alul hevert a sok fahasáb, hátul rakásban a téli tüzelő, a kéz nyújtva, a marok fogásra kész, a test ment a gerendához egyre közelebb, és most épp most kell fogni, markol a kicsi tenyér, elkapja a gerendát, de a lendület tovább húzza a testet egészen a farakásig, és ott zuhan bele a kupacba.

A kutya szalad oda és csahol, aztán az anya szalad oda és fehéredik, mikor látja a pirosuló fadarabokat. Mi történt, kisfiam, mi van veled, kiabált gondolatban, de az ijedségtől csak halk volt a hang, olyan halk, amin csak azt lehet mondani, hogy szeretlek, kisfiam, nagyon szeretlek, és a kisiú ezt is hallotta, megemelte a fejét, nincs semmi, mondta, csak a szaltómortálét próbáltam. Az anya magához ölelte a gyereket, egy mély horzsolás volt a homlokán. De te nem vagy akrobata. De én akkor is tudom, így születtem, hogy tudom. De nem

tudod, mondta az anya, most sem tudtad. Az eleje sikerült, mondta a gyerek, aztán elsírta magát, mert beletörült véletlen a homlokán a vérbe.

Élet és Irodalom, 2010. december 23.

(Háy János 1960-ban született Vámosmikolán. Verset, prózát és drámát is ír. József Attila-díjas.)